

Aanpassing beheer zeedijken met schapen in Zeeland.

Jan Verkaik

De zeewerende functie van de dijken in Zeeland komt door het huidige, intensieve gebruik van grazende schapen in het gedrang. Aanpassingen in het beheer zijn nodig om de erosiebestendigheid te verbeteren. De vraag is echter welke beheersvormen ook voor de schapenhouders zoden aan de dijk zetten.

Erosiebestendigheid moet beter

De hoofdfunctie van dijken is waterkering. De kwaliteit van de dijkbekleding bepaalt in sterke mate de erosiebestendigheid. Een voldoende sterke grasmat kenmerkt zich door een goede doorworteling en een gesloten zode. De kwaliteit van de grasmat is afhankelijk van het gebruik. Intensief bemesten en beweiden resulteert in productiegaslanden met een aanzienlijk slechtere worteling. Een geringe worteldichtheid en een ondiep wortelpakket zijn nadelig voor de erosiebestendigheid van de grasmat. Een goede zodenkwaliteit is gebaat bij extensief gebruik. Van alle beheersvormen die zijn onderzocht geeft het "onbemest hooien" de hoogste erosiebestendigheid. Ook de bekleding van licht bemeste dijkvakken (75-100 kg N/ha/jaar) in combinatie met schapenbeweiding kan qua worteling en zodendichtheid voldoen aan de waterstaatkundige eisen.

Daarnaast leidt extensivering tot een meer gevarieerde vegetatie en ondersteunt daardoor ook de natuurontwikkeling.

Grote regionale verschillen in dijkbeheer met schapen

Schapen vervullen een belangrijke rol bij het beheer van zeedijken. In Nederland zijn er grote verschillen in het dijkbeheer met schapen. Het gaat vooral om verschillen in het bemestingsniveau, de beweidingduur en -intensiteit en het onderhoud van de dijken. In het noorden wordt jaarlijks slechts 70-90 kg N/ha gestrooid terwijl dit op de dijkvakken in Zeeland veelal 150-200 kg N/ha is.

Daarnaast verschilt het beweidingseizoen. Zo bepaalt het Waterschap Friesland dat er alleen ingeschaard mag worden van april tot oktober. In Zeeland is het daarentegen niet ongebruikelijk de schapen tot eind december of in combi-

Schapen voldoen goed als "beheerders" van zeedijken.

natie met bijvoeren zelfs het jaarrond op de dijken te weiden. De kans op kale plekken door vertrapping, overbegrazing en uitwintering neemt daardoor toe.

Voorts zijn de schapenhouders in Zeeland vanwege de akkerbouw wat grasland betreft overwegend aangewezen op de dijken. Dit verklaart mede het intensieve gebruik van de Zeeuwse dijken dat zich door de jaren heen heeft ontwikkeld.

Tot slot is er een verschil in onderhoudsverantwoordelijkheid. Het Waterschap Friesland voert alle onderhoudswerkzaamheden, inclusief het strooien van kunstmest, in eigen beheer uit. In Zeeland zijn de pachters, op de mollenbestrijding na, verantwoordelijk voor het onderhoud. Dit betekent dat de schapenhouders in Zeeland zelf kunstmest strooien, maaien, bloten en eventueel slepen.

Het Waterschap Friesland geeft aan dat het met de huidige aanpak d.w.z. maximaal 100 kg N en 20 kg fosfaat per hectare en een beweidingsseizoen van april tot oktober tevreden is over de erosiebestendigheid. In Zeeland heeft het voormalige waterschap Het Vrije van Sluis vanwege onvoldoende erosie bestendigheid in het voorjaar van 1997 het dijkbeheer drastisch aangepast. De zeedijken mogen nu niet meer bemest worden. Dit heeft grote gevolgen voor de schapenhouders. Het Waterschap Zeeuwse Eilanden heeft inmiddels ook wijzigingen in het dijkbeheer doorgevoerd.

Van intensief naar extensief beheer

Aanpassingen in het beheer met schapen in

Zeeland zijn nodig om zeedijken te krijgen met een goede erosiebestendigheid. Voor een goede invulling van het dijkbeheer zijn de genoemde Zeeuwse waterschappen samen met de betrokken schapenhouders om de tafel gaan zitten. Als uitgangspunt is gesteld dat, ondanks de noodzakelijke extensivering, het beheer met schapen mogelijk moet blijven. De voornaamste zorgpunten van de schapenhouders zijn de inkomstenderving door een verlaging van het bemestingsniveau en de beperkte uitschaarmogelijkheden in de winter. Het zoeken is daarom naar duurzame en rendabele beheersvormen.

Praktijkonderzoek naar extensief beheer

Het PR gaat dit jaar de technische en economische consequenties van aangepast beheer van een tiental bedrijven in Zeeland vastleggen. Om ideeën op te doen wordt ook gekeken hoe het beheer van zeedijken met schapen elders in Nederland wordt uitgevoerd. Op basis van deze praktische bevindingen en bestaande informatie worden de meest interessante vormen van dijkbeheer met schapen opgesteld.

Vervolgens worden deze veelbelovende beheersvormen in de praktijk gevolgd. Door de daadwerkelijke effecten van het aangepaste beheer op de erosiebestendigheid en drogestofopbrengst op de lange termijn te toetsen is het mogelijk de aanpassingen in het beheer verder te optimaliseren. Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het ministerie van LNV en in samenwerking met de ZLTO, de Zeeuwse Vereniging van Schapenhouders (ZVS) en de waterschappen Zeeuwse Eilanden en Zeeuws Vlaanderen.